

Heyet ilmine dair sayfalar

Yazan : Mra.
Abdurrahman

Merih :

Bazan (Mirrih) dahi denilir. Manzumemizin arzdan sonra gelen dünyalarına, lisani heyette (Seyaratı ulviye) denildiğinden Merih bunların birincisi olur. Manzarai felekiyesi birinci kadir kevakibi gibidir. Rengi ziyadesiyle kırmızı olduğundan gökteki yıldızlar meyanından tefriki çok kolaydır. Çıplak gözlerle görülen kevakip içinde Merih kadar kırmızı olanı yoktur. Felekiyunun fikirlerine göre, bu hâl iki hadiseden münbais olup, birisi : Topraklarının kırmızı bulunması ve eşçar ile nebatat yapraklarında yine aynı renkte neşvünümasıdır. Arzda dahi bu hal vaki olup bir çok yerlerde toprakların ve yaprrakların renkleri kırmızıdır. Bununla beraber Merihin kırmızı görünmesi için başka nazariyelerde eksik değildir.

Senelerinin iki misli uzunluğu ile bizden altı defa küçüklüğü ve dağlarının tecezzi ederek denizlerine akup gittiği nazarı dikkata alınmazsa, Merih ile Arz arasında o derecede büyük müşabehet vardır ki, bilfarz dünyamızdan birisi Merihe nakledilse; yabancı bir seyyarede bulunduğunu kolay anlayamaz. Denizlerinin sahilleri, ormanlarının letafeti, karları, buzları, ve sairesi birbirinin aynıdırlar. Hele havası o kadar benzerki, ne Merihli bir zat Arzda ve ne de Arzlı bir insan Merihte teneffüs hususunda katiyen zahmet çekmez. İçilecek

suları da böyledir. Evet Merih; Arzın tamamen küçük bir nümunesidir. Sanki yedi kudret; ya sükkânı Arzın heyet-şinaslarına bir lûtfü mahsus olmak veya kitabı kâinatı ademi tetkik zımnında Arzdan gayri dünyalar bulunmadığı hakkındaki bimana taassubumuzu kırmak için Merihi yaratmış ve yanibaşımıza koyvermiştir.

Vakit olur ki, bu seyyare Arzımıza 56 milyon kilometre kadar yaklaşır. Bu sıralardaki şeraiti rüyet gayet müsait olduğundan seyyarenin teleskoplarla ziyareti de o nispette kolaylaşır. Ziyası bize gelmek için üç dakikadan fazla zaman sarfetmez.

Merih dahi; diğerleri gibi güneş etrafında dönmektedir. Mahreki yine bir katı nakıstır. Binaenaleyh; kendi hadit noktasında bulunduğu esnada şemse mesafesi 206,000,000 kilometre, Eviç noktasında bulunduğu esnada 248,000,000 olduğundan mesafei vasatiyesi de 227,000,000 kilometre eder.

Merihin Arza mesafesi ise, içtima ve istikbâl zamanlarına mahsus olmak üzere ziyadesiyle mütebeddil olup dediğimiz gib Arza bazan (56,000,000) kilometre yaklaşır ve bazan da: (396,000,000) kilometre uzaklaşır. Şu halde Arzdan mer'î bulunduğu göre, kutru zahirisi sekiz misli büyüyor ve küçülüyor demektir.

Merihin kutru zahirii azamisi 30,4 saniyeye balığ olup bu ise 31,4 dakikadan ibaret bulunan kutru zahirii kamerin 63 de birine tekabül ettiğinden, eğer bu kadar büyülten bir dürbünle bu esnalarda Merihe bakılırsa, mezkûr seyyare, bedri tam halindeki Kamer cesametinde görülür. Her; iki sene 24 günde Merih ile Arz bir hizaya gelirler ve bittabi her iki seyyare birbirlerine en yakın bulunurlar. Zirdeki cetvel bu hadiselerin zamanı vukuunu gösterir.

1935	senesi	4	nisanda	Bu	andaki	kutru	zahirisi	15
1937	„	19	mayısta	„	„	„	„	18,4
1939	„	23	Temmuzda	„	„	„	„	24,1
1941	„	10	Teş. Ev.	„	„	„	„	22,8
1941	„	5	Kâ. Ev.	„	„	„	„	27,3
1946	„	14	Kâ. Sa.	„	„	„	„	14,6

Saniye olacaktır.

Merihin mahrek sathiyle, dairei husuf arasında ancak $1^{\circ}, 51$ lik bir meyil bulunduğundan içtima vakitlerinde, Merih ahalisi Arzımızı güneşe mürtesem düşmüş görürler. Mamafi Merih ahalisi çıplak gözlerle Arzımızı pek parlak müşahade ederler. Yine bilâvasıta peykimizi ve bunun hareketi intikaliyesini ve safhatını görebilirler.

Merihin evsafı sairesi :

Üzerindeki sabit lekeler nazaran Merihin bir hareketi mih-veriyesi bulunduğu anlaşılmış ve müteaddit rasatlar neticesinde müddeti 24 saat 37 dakika 23 saniye olarak tesbit edilmiştir. İntikâl müddeti ise 687 gündür. Şu halde mevasimi erbaası takriben bizimkilerin iki misli kadar büyük isede, ilk ve son baharla, yaz ve kış müddetleri yekdiğerinden şayanı dikkat derecade farklıdır.

Mihveri; kendi mahrek sathı üzerinde $24^{\circ}, 52$ meyelli bulunduğundan, manatıkı harre, mutedile ve münцемidesi de şöyle böyle bizdekilerin aynıdır. Kutru; kutru Arzın nısfından biraz fazla olmak üzere 6753 kilometredir. Binaenaleyh muhiti üstüvanisi 21,000 kilometreye balığ, ve bilhesap mesahai sathiyesinde, sathı Arzın yüzde yirmi yedisine müsavi olduğu anlaşılır. Görüldüğü üzere, Merih bizden 6,5 defa küçük olmakla beraber yine cesim bir küredir. Bu öz hemşiremiz, kamerimizden 7,5 ve ilk seyyaremiz (Utartit) den 3,5 kere daha büyüktür.

Merihe kuvvetlice bir dürbün ile bakılırsa, denizleri ile karaları def'aten tefrik ve hele kutuplarındaki buz kitleleri pek güzel müşahede olunabilir. Şemse mesafesi biraz ziyade bulunduğundan, Zöhre ve Utaritte olduğu gibi büyük mikyasta bulutlara tesadüf olunmaz. Sathı seyyare, alelekser parlak ve mücellâdır. Buna; havasının iki defa münbesit bulunması da âmil olmaktadır. Bundan dolayı Merihin pek güzel coğrafiya haritaları yapılabilmiştir.

Teleskoplarla bakıldığı vakit, birde uzun uzun hatlar görülmektedir. Bunlar alelekser bir kutuptan diğer kutba doğru temadi eder gibi vaziyettedirler. Salâhiyettar felekiyun arasındaki kanaate göre bunlar Merihte mevcut kanallardır. Deniliyorki: müruruzamanla Merihin dağları parçalanarak zerrat halinde nehirleri vasıtasıyla nehirlerine döküldüğünden, Avrupadaki Felemenk arazisi gibi, sathı seyyare düm düz kalmıştır, Binaen aleyh kışın bir kutupta teraküm eden fazla karlar, yazın erimeğe başlayınca araziyi boğuyrs, suya gark ediyor. Bu fazla suları zarar vermeden nısıf kürei cenubiye gışirmek için kanallar vücuda getirilmiştir. Uzunlukları bazan 2000 kilomttreyi bulur. Genişlikleri de 30:50 kilometreden aşağı değildir. İşte yalnız bu genişlikler şühpeyi davet etmektedir. makamı itirazda denilmektedirki: bu kadar uzun kanal belki yapılabilir amma neden dolayı genişlikleri 50 kilometreyi bulmaktadır? Buna lüzum yoktur. Ve sonra ameliyat gayri kabili iktiham bir hale girer; binaenaleyh bunlar ya kanal değillerdir ve yahut tabiîdirler!..

Vakıa; bu baptaki itirazat pek muhik isede, cevaben yine muhik olarak dermeyan edilmiştirki: (Bu kanallar ne seyri sefain ve ne de iskayı arazi için açılmamışlardır. Esasen buna lüzum da yoktur. Zira sathı merihte beş on metreden fazla

kabarını bile kalmamıştır. Ve hatta bazı yerleri (Züveyderze) körfezinde olduğu gibi, deniz tesviyesindedir. Etrafına divarlar çekilmiştir. Kanalların inşası, suları bir kutuptan diğerine aktarma suretiyle idâmei hayat kaygısından doğmuştur. Genişlikleri ise zahirî olup kanalların tarafeyninde külli yetli surette yetişen çemen ve saireden galatı rüyettir. Yapılan bazı Sipektroskopi resadat dahi bu fikri teyit etmiştir!)

Kanallar hakkında belli başlı itirazat ve cevaplar berveçhi balâ olup, mutlaka şudur denemezsede sun'î kanal meselesine daha ziyade yanaşılmaktadır. 250 defa büyülten bir heyet dürbünü ile 1937, 1939 ve 1941 senelerinde bunları görmek kabildir.

Bilmünasebe yazdığımız veçhile dağları müruru zamanla parçalanarak denizlere dödüldüğünden Merihin denizleri, derinliklerini gaip etmişlerdir. Yapılan istiktap rasatlarına göre, Merihte 200 metreden daha derin mahallere tesadüf edilememiştir. Bu hâl, Merihin bizden çok evvel doğup tekemmül ettiğine ve bizden küçük bulunmasıyle beraber nisbeten soğuk mıntakalarda dolaştığından müruru zamanl tecezzi hadisesine maruz kaldığına şehadet etmektedir.

Merihin peykleri

1877 tarihine kadar Merihin peykleri yoktu. Veyahut var idide o vakta kadar görülememişti. tarihi mezkûrda Amerika hey'etşinasanından (Asaf Hal) isminde bir zat familyasının ısrarı üzerine; kuvvetli bir teleskopla Merihin civarını araştırdığı vakit ufak bir peyk keşfetti Birkaç gün sonra da ikincisini gördü.

Bunların her ikisi de peyk denilemiyecek derecede küçük olup uzaktakinin kutru 10 kilometre, ve müddeti intikaliyesi 30 saat, 17 dakika, 55 saniyedir.

Yakındakinin kutru 12 kilometre olup, 7 saat 39 dakika 14 saniyede hareketi intikaliyesini ikmâl eder.

Bunların, sathı seyyareye olan mesafeleri mütenazıran; 20325 ve 6065 kilometre olup, âdeta çok parlak ve kursu mahsus iri yıldızlar gibi müşahede olunurlar.

Uzaktakinin ismi Deimos ve yakındakinin Phobos dur. Yunan esatirine göre, bu isimler harp mabudu olan Mars ın iki oğlunun adlarıdır. Esasen seyyareye Mars denildiğinden mevzuu bahs peykler keşfolununca, kendi oğullarının isimleri bittabi kendilerine alem olmuştur.

Anifen zikrettiğimiz gibi Phobos un mütdeti intikaliyesi 7,5 saat kadar olduğundan, seyyare bir kerre hareketi mihveriyesini bitirinceye kadar, mezkûr peyk 3,5 uncu ayını ikmâl ederki, bu hal pek ziyade şayanı temaşadır. Yani (Phobos) doğarken batan, ve batarken doğan bir bediai fitrat hükmündedir. (Merih) ahalisi; bu peykin hilâlden terbie, ve terbiden bedri tama ve tekrar terbiî ahire ve hilâle tahavvül ettiğini çıplak gözleriyle takip edebilirler. Merihin sikleti nispeten az olup Arzdan 10 defa daha hafiftir. Üzerindeki cazibe dahi bu nispette bulunduğundan; Arzda 100 kilo gelen bir siklet, sathı seyyarede 37 kiloya tenezzül eder.

Merihde hayat meselesi:

Şimdiye kadar hiç bir teleskopla hiç bir seyyare ve peykte canlı mahlûk görülmemiştir. Sebebidе teleskopların büyültme miktarlarının ademi kifayesidir. Filhakika; Merihe en yakın bulunduğu zaman bakılsa bile; asgarî mesafe, 56 milyon kilometre olduğundan. bizim kadar insanları görebilmek için, lâakal 28 milyon defa büyültme kudretinin istihsalı lâzımgelir. Böyle bir kudretle Merih, nazarî olarak iki kilometreye kadar

yaklaştırılmış olur. Ve iki kilometre mesafede, bir insan şöyle böyle seçilebilir. Halbuki bu günkü en büyük teleskobun büyültme kudreti (8000) olduğundan (Merih) deki insanları ve hatta şehirleri görmek hevesine henüz yanaşamayız.

Pratik adese kanunlarına göre; teleskoplarda ve heyet dürbünlerindeki büyültme kudreti, adesei şahsiye kutrunun milimetre cinsinden miktarının en nihayet üç ile hasıl zarbına müsavi olduğundan:

Bir metrelik bir adeseyle malik dürbün ile azamî 3,000 defa

İki	"	"	"	"	"	"	"	6,000	"
Üç	"	"	"	"	"	"	"	9,000	"
On	"	"	"	"	"	"	"	30,000	"

büyültme kudreti istihsâl olunabilirse de, bu miktarlarda nazardır.

Nerede kaldıki, bugün üç metre beş santim kutrundan daha büyük adese bile imâl edilememiştir. Bu da yalnız Amerikada bulunup (Mont Vilson) rasathanesindedir.

Eğer aynı kanuna istinaden Merihi iki kilometre yakına getirmek istersek, kullanılması lâzımgelen adesenin kutru şöyle böyle 933 metre olması icabeder. Dürbünün tulü ise, lâakal 20 kilometre uzunluğunda bir boru şeklini alırdı. Gülünç ve fi zamanına imâli gayrı mümkündür.

Binaenaleyh; şu ufak tafsilattan anlaşılıyorki; müşahadata istinat suretile Merihte mahlûkat vardır diyemeyiz. Fakat eserden müessire intikâl tarikile iddia edebilirizki, bu seyyarede; mahlûkat ve hem de pek zeki ve bizlere nazaran çok eski insanlar mevcuttur. Bu bapta istinat edilen esaslar şunlardır.

A) Merihte hem su ve hemde hava vardır.

B) Merihte dahi denizler vardır.

C) Kar va buzlar vardır.

D) Merih seyyaresi de arz gibi kendi mihveri etrafında döner ve mevasimi erbaa husule getirir.

E) Bazı büyük ovalarında; bilhassa yakın bulunduğu sıralarda, müsellesî veya murabbaî hututu ziyaiye görülmekte ve bir müddet sonra aynı mahallerde diğer hendesî şekiller irae edilmektedir.

F) Merihin kanalları o kadar muntazamdırki bunların zevlukul tarafından kazılmaları icabeder.

G) Arza bu kadar benzeyen koca bir dünyanın boş boşuna bırakıldığını akıl ve mantık kabul edemez.

Bunların en kuvvetlisi, eşkâli hendesiye ile kanalların mevcudiyeti olup, hele kanalların bazan yanbaşıda ikincisinin de zuhur ettiği görülmekte ve yavaş yavaş tulûnün tezayüdünden de ameliyatı haferiyeye devam olunduğu manası verilmektedir. Bu hâl yüzde yüz kati değılsede, (fazla ihtimâl) çerçevesi dahilindedir.

Eğer Merihte insanlar varsa; semanın bunlara göre manzarası şöyle olmak icabeder:

1 — Güneş bize nazaran daha ufak kurslu görülür. Şiddeti ziya ve hararet bize nazaran yarı yarıyadır.

2 — Manzumei şemsiyeden (Utarid) i çıplak gözle göremezler. Fakat bilhesap mevcudiyetini bilirler, ve sathı şemse mürtesem düştüğü vakit bu hadiseden istifade ederler.

3 — Zöhre yıldızı Merihliler için birinci kadir kevkebî gibi parlar.

4 — Arzı çok muhteşem görürler ve kamerimizi de bilâ vasıta müşahade edebilirler.

5 — Semanın manzarai umumiyesinde hiç değışiklik yoktur. Bütün burçlar bize nasıl görünüyorsa Merihlilerede aynı şekillerde görünürler.

6 — Kuyruklu yıldızları bilirler. Bizim kadar çok değilse de, haceri semavî sukutunu görürler.

7 — Seyyaratı sagirenin hemen cümlesini tanırılar.

8 — Müşteriyi pek parlak olarak daima görürler. Peykle-rinden irilerini de bilâ vasıta görebilirler.

9 — Zuhali de bilâ vasıta görebilirler. Fakat halkasını, onlar da çıplak gözlerle tefrik edemezler.

10 — Uranusü; ancak mevkiini bilenler görebilirlerse de, peykleri için mutlaka dürbün kullanırlar.

11 — Neptünü çıplak gözlerle göremezler. Fakat mevcu-diyetinden bizim gibi haberdar bulunduklarına şüphe edilemez.

Hülâsa; Merih seyyaresi, cidden tetebbüa değer esrarengiz bir kardeşimiz ve ufak bir öz hemşiremizdir.
